

УДК 378.091.214:614.883-051

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/38-2-29>**Ірина МАХНОВСЬКА,***orcid.org/0000-0001-6835-9843*

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри природничих і соціально-гуманітарних дисциплін
Житомирського медичного інституту Житомирської обласної ради
(Житомир, Україна) 120968irina@gmail.com**Ірина КРУКОВСЬКА,***orcid.org/0000-0002-8215-4972*

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри природничих і соціально-гуманітарних дисциплін
Житомирського медичного інституту Житомирської обласної ради
(Житомир, Україна) irakrukovska@icloud.com**Валентина КОВАЛЕНКО,***orcid.org/0000-0001-5782-6733*

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри природничих і соціально-гуманітарних дисциплін
Житомирського медичного інституту Житомирської обласної ради
(Житомир, Україна) valalexs@ukr.net

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ПАРАМЕДИКІВ У ЖИТОМИРСЬКОМУ МЕДИЧНОМУ ІНСТИТУТІ

У статті розглянуто необхідність підготовки бакалаврів за ОПП «Екстрена медицина» на основі компетентнісного підходу.

Збільшення кількості катастроф техногенного та природного характеру, різних аварій стало характерним для останніх десятиліть існування людства. В Україні з метою розв'язання проблем своєчасного та ефективного надання екстреної медичної допомоги й забезпечення ліквідації медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій розпочато підготовку фахівців з екстреної медицини – парамедиків. Завдання парамедика – готовність до надання широкого спектра рятувальних медичних послуг на догоспітальному етапі та своєчасного безпечно-го транспортування до лікарні. Якщо співставити вимоги до парамедиків із фахівцями служби медицини невідкладних станів, то вони є суттєво вищими щодо технічних можливостей і вмінь.

Проаналізовано досвід розроблення та реалізації ОПП «Екстрена медицина» освітнього ступеня бакалавр фахівцями Житомирського медичного інституту Житомирської обласної ради. Наведено основні елементи освітньо-професійної програми, визначено вимоги до якості змісту, структури, компетентностей (загальних і спеціальних). Спеціальні компетентності мають практичний характер і можуть бути використані в професійній діяльності парамедиками в системі екстреної медицини. Послідовність вивчення навчальних дисциплін, план і графік освітнього процесу, перелік та обсяг нормативних і вибіркокових дисциплін відповідають структурно-логічній схемі підготовки здобувачів вищої освіти за ОПП «Екстрена медицина» і покликані сприяти забезпеченню відповідності програмних результатів навчання запитам потенційних роботодавців (стейкхолдерів).

Документ містить усі необхідні структурні та змістові складники, базується на сучасних світових і вітчизняному освітніх стандартах, враховує вимоги практичної охорони здоров'я держави, зображає сучасні вимоги до підготовки парамедиків і відповідає запитам практичного використання.

Ключові слова: освітньо-професійна програма, екстрена медицина, парамедик, компетентнісний підхід, програмні результати навчання.

Iryna MAKHNOVSKA,*orcid.org/0000-0001-6835-9843*

Candidate of Pedagogical Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Natural and Social-Humanitarian Disciplines
Zhytomyr Medical Institute of Zhytomyr Regional Council
(Zhytomyr, Ukraine) 120968irina@gmail.com

Iryna KRUKOVSKA,

orcid.org/0000-0002-8215-4972

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Natural and Social-Humanitarian Disciplines
Zhytomyr Medical Institute of Zhytomyr Regional Council
(Zhytomyr, Ukraine) irakrukovska@icloud.com*

Valentyna KOVALENKO,

orcid.org/0000-0001-5782-6733

*Senior Lecturer at the Department of Natural and Social-Humanitarian Disciplines
Zhytomyr Medical Institute of Zhytomyr Regional Council
(Zhytomyr, Ukraine) valalexs@ukr.net*

STRUCTURE AND CONTENT OF THE EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL PROGRAM OF PARAMEDIC TRAINING IN ZHYTOMYR MEDICAL INSTITUTE

The article considers the need to train bachelors in the educational and professional program "Emergency Medicine" on the basis of a competency-based approach.

The increase in the number of man-made and natural disasters, various accidents has become distinctive for the last decades of human existence. In order to solve the problems of timely and effective provision of emergency medical care and ensure the elimination of medical and sanitary consequences of emergencies in Ukraine, training of specialists in emergency medicine or paramedics has begun. The task of the paramedic is willingness to provide a wide range of rescue medical services at the pre-hospital stage and timely safe transportation to the hospital. If you compare the requirements for paramedics with specialists in emergency medicine, they are significantly higher in terms of technical capabilities and skills.

The experience of development and implementation of the educational-professional program "Emergency Medicine" for a bachelor's degree was analyzed by specialists of the Zhytomyr Medical Institute Zhytomyr Regional Council. The main elements of the educational-professional program as well as the requirements to the quality of the content, structure, competencies (general and special) are determined in the article. Special competencies are practical and can be used in the professional activities of paramedics in the system of emergency medicine. The sequence of study disciplines, the plan and schedule of the educational process, the list and scope of normative and elective disciplines correspond to the structural and logical scheme of training of higher education students under the educational and professional program "Emergency Medicine" and are designed to ensure compliance of program learning outcomes with potential employers (stakeholders).

The document contains all the necessary structural and substantive components and is based on modern world and domestic educational standards, takes into account the requirements of practical health care, reflects modern requirements for the training of paramedics and meets the requirements of practical use.

Key words: *educational and professional program, emergency medicine, paramedic, competency based approach, program learning outcomes.*

Постановка проблеми. Діяльність, спрямована на збереження й зміцнення здоров'я громадян, перебуває в центрі уваги влади та є пріоритетом державної політики. Збільшення ризиків і загроз для життя під час військових операцій, загроз природного й техногенного характеру показують, що найбільш перспективним і дієвим є напрям діяльності щодо активного залучення парамедиків у цей процес. Це спонукало по-іншому підійти до підготовки кадрового складу служби ЕМД. У 2017 р. наказом МОЗ України № 918 «Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я» у розділі «Фахівці» було внесено кваліфікаційні вимоги для нової професії «Парамедик» (Наказ, 2017).

З 2019 р. в Житомирському медичному інституті було здійснено набір здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня за ОПП «Екстрена меди-

цина», спеціальності 223 «Медсестринство» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», кваліфікації «Парамедик».

Аналіз досліджень. Проблемою вивчення становлення державної служби медицини катастроф в Україні, визначення її пріоритетних завдань і вивчення досвіду надання медичної допомоги під час катастроф у США займаються такі науковці: Т.Г. Карпінська, О.Л. Мірус, В.М. Фірман, Н.М. Абашина. На їхнє переконання, «серед причин смертності третє місце належить нещасним випадкам, травмам та отруєнням. Показник смертності від нещасних випадків в Україні залишається високим і становить у середньому на рік 130–140 випадків на 100 тисяч населення. З них близько 24 % помирає в лікарняних закладах, а 76 % – на догоспітальному етапі. Цей показник залежить від своєчасного надання медичної допомоги в потрібному обсязі й у визначені терміни,

від ступеня оснащення сучасним обладнанням, своєчасного прибуття бригади «швидкої допомоги», а головне – рівня підготовки рятувальних служб із надання екстреної медичної допомоги» (Карпінська, Мірус, Фірман, Абашина, 2017).

Зарубіжний досвід державного управління екстреною медичною допомогою в надзвичайних ситуаціях вивчає Ю.О. Лермонтова. У результаті порівняльного аналізу досвіду закордонних держав щодо організації екстреної медичної допомоги в надзвичайних ситуаціях дослідниця доводить необхідність його імплементації в Україні з урахуванням національних, природно-географічних особливостей, соціально-економічних факторів (Лермонтова, 2018).

Одним із перших в Україні підготовку парамедиків розпочав Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. Учені університету М.М. Корда, А.А. Гудима, А.Г. Шульгай, С.Й. Запорожан у статті «Освітньо-професійна програма та технологія підготовки парамедиків у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» висвітлюють основні засади освітньо-професійної програми та технології підготовки парамедиків у закладі вищої освіти, ключові технології підготовки таких фахівців, які сприяють якісному опануванню теоретичних знань і практичних навичок із надання екстреної медичної допомоги хворим і постраждалим у невідкладному стані на місці події і на ранньому госпітальному етапі (Корда, Гудим, Шульгай, Запорожан, 2019).

Мета статті – узагальнити досвід Житомирського медичного інституту з розроблення та реалізації освітньої програми «Екстрена медицина» для першого (бакалаврського) рівня.

Виклад основного матеріалу. Освітня програма (освітньо-професійна, освітньо-наукова) – єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій) (Стандарт, 2018). Освітня програма регламентує мету, цілі, зміст, умови та технології реалізації освітнього процесу, оцінку якості підготовки випускника.

Профільній проєктній групі фахівців Житомирського медичного інституту Житомирської обласної ради було доручено розробити освітню програму зі спеціальності 223 «Медсестринство» спеціалізації «Екстрена медицина» з урахуванням вимог ринку праці та Стандарту вищої освіти за

спеціальністю 223 «Медсестринство» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, що затверджений наказом МОН України від 5 грудня 2018 р. № 1344 (Стандарт, 2018).

До цієї роботи було долучено адміністративний склад ЗВО, науково-педагогічних працівників, стейкхолдерів і представників Департаменту охорони здоров'я Житомирської області.

Розроблена ОПП дає змогу забезпечити якісну фахову підготовку бакалаврів за спеціальністю 223 «Медсестринство» та спеціалізацією «Екстрена медицина». Документ містить усі необхідні структурні та змістові складники, зображає сучасні вимоги до підготовки парамедиків і відповідає запитам практичного використання.

Кадровий потенціал випускової кафедри «Сестринська справа» інституту, матеріально-технічне, інформаційне забезпечення дали можливість у 2019 р. започаткувати в закладі вищої освіти ОПП «Екстрена медицина» та здійснити перший набір здобувачів вищої освіти за цією програмою.

Метою освітньо-професійної програми «Екстрена медицина» є підготовка парамедиків освітнього ступеня бакалавр, які володіють інноваційним способом клінічного мислення, фундаментальними знаннями та відповідними компетентностями, необхідними для ефективного надання ЕМД хворим і постраждалим у невідкладному стані на місці події, у процесі транспортування до лікувальної установи та на ранньому госпітальному етапі (Стандарт, 2018).

Цілями ОПП «Екстрена медицина» є формування нового покоління висококваліфікованих, компетентних, конкурентоспроможних фахівців для потреб служби ЕМД з інноваційним способом мислення, ґрунтовними знаннями, необхідними для ефективного надання ЕМД постраждалим і хворим у центрах ЕМД та клініках усіх форм власності.

Особливістю (унікальністю) програми є її спрямованість на:

- формування фахівців із новим стратегічним стилем клінічного мислення, здатних генерувати інноваційні стратегічні рішення, проводити дослідження у сфері ЕМД;
- набуття високого рівня знань і навичок із розпізнавання невідкладних станів на місці події та рятування людського життя відповідно до останніх рекомендацій світових асоціацій у сфері екстреної медицини;
- застосування спеціальних інформаційних технологій (передачу медичної інформації, застосування експертних систем і баз даних) із метою оптимізації та підвищення ефективності діагностично-лікувального процесу у сфері ЕМД;

– подальший розвиток, у межах якого можлива подальша професійна та наукова кар'єра (теоретична та прикладна) (Стандарт, 2018).

Це єдина освітньо-професійна програма в регіоні, яка забезпечує підготовку фахівців, які оволодіють системою загальнонаукових і спеціальних методів, професійними методиками та технологіями, необхідними для врятування людини в невідкладному стані на місці події, запобігання ускладненням і транспортування до профільної лікувальної установи.

Регіональний контекст відіграє вагомую роль для реалізації окресленої ОПП, адже актуальним для Житомирщини, як і для України загалом, є формування нової генерації дієвих і ефективних кадрів, готових до надання широкого спектра рятувальних медичних послуг на догоспітальному етапі та своєчасного безпечного транспортування до лікарні (Махновська, Круковська, 2017: 53).

До предметної сфери навчання ввійшли знання про будову тіла людини, його функції, патогенез поширених невідкладних станів і протоколів із медицини невідкладних станів із визначеною послідовністю організаційних і лікувальних заходів, спрямованих на врятування життя людини на місці події, запобігання ускладненням, а також надання допомоги на ранньому госпітальному етапі (Карпінська, Мірус, Фірман, Абашина, 2017: 185).

Структура програми базується на загальновідомих положеннях і результатах сучасних наукових досліджень з екстреної медицини.

Обсяг ОП у кредитах ЄКТС становить 180 кредитів, з яких 122 кредити є обов'язковими, спрямовані на формування компетентностей, визначених стандартом вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти, 45 кредитів відводяться на дисципліни за вибором здобувачів вищої освіти. Обов'язкові освітні компоненти ОП структуровано за семестрами/роками навчання згідно з навчальним планом, розподілено за двома циклами підготовки: цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки, дисципліни математичної та природничо-наукової підготовки та дисципліни професійної та практичної підготовки (Стандарт, 2018).

Наступним складником освітньої програми є формування компетентностей, під якими розуміють динамічну комбінацію знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадських якостей, морально-етичних цінностей, які визначають здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. У процесі створення ОПП з екстреної медицини було обрано *інтегральну*

компетентність – здатність розв'язувати складні завдання та проблеми в галузі надання екстреної медичної допомоги на догоспітальному та ранньому госпітальному етапах або в процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій і методів відповідної науки, проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог (Стандарт, 2018).

Також відповідно до Стандарту вищої освіти за спеціальністю 223 «Медсестринство» спеціалізації «Екстрена медицина» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти було визначено **12 загальних і 18 спеціальних (фахових) компетентностей**, серед яких: здатність оцінити місце події на наявність загроз власному життю і життю інших людей, виявити фактори, що впливають на стан та здоров'я пацієнтів, і забезпечити власну безпеку; здатність зберігати недоторканість місця події, речових доказів і взаємодіяти з іншими екстреними службами; здатність обстежити хворих і постраждалих на наявність невідкладних станів; здатність проводити медичне сортування; здатність ухвалити рішення про обсяг допомоги та госпіталізацію; здатність надати екстрену медичну допомогу у разі травм або захворювань дихальної, серцево-судинної, ендокринної, імунної, нервової систем, системи травлення та сечостатевої системи, під час психічних розладів, пошкоджень опорно-рухового апарату, дії зовнішніх факторів і пологів; здатність розраховувати дозу лікарських засобів, які вводяться пацієнту; здатність здійснювати медичні процедури та маніпуляції: інгаляції, ін'єкції; забезпечувати внутрішньокістковий і периферичний внутрішньовенний доступи; здатність виявляти та надавати допомогу під час побічних реакцій на лікарські засоби; здатність встановлювати сечові катетери, шлункові зонди, забезпечувати прохідність верхніх дихальних шляхів, виконувати декомпресійну пункцію плевральної порожнини, встановлювати назо- та орофарингіальні повітропроводи, надгортанні повітропроводи, здійснювати інтубацію трахеї та хірургічне відновлення прохідності дихальних шляхів; здатність зупиняти кровотечі прямим тиском, тампонуванням і за допомогою механічних засобів для зупинки кровотечі; здатність проводити стабілізацію хребта, стабілізацію та іммобілізацію опорно-рухового апарату та накладати пов'язки в разі травм; здатність здійснювати серцево-легеневу реанімацію, зокрема, із застосуванням дефібрилятора та дихального обладнання; здатність записувати та інтерпретувати результати електрокардіограми; здатність виконувати апаратні дослідження

і невідкладні процедури та здійснювати підготовку пацієнта до інших досліджень; здатність передавати до відділення екстреної медичної допомоги інформацію про процес надання медичної допомоги пацієнту на місці події та протягом транспортування до відділення, за потреби допомагати персоналу відділення екстреної медичної допомоги; здатність керувати спеціалізованим санітарним автомобілем екстреної медичної допомоги; здатність дотримуватися принципів медичної деонтології, забезпечувати збереження лікарської таємниці та постійно вдосконалювати свій професійний рівень (Стандарт, 2018).

Подальшим кроком щодо розроблення ОП стало визначення програмних результатів навчання. Для першого (бакалаврського) рівня ОП «Екстрена медицина» було визначено **17 програмних результатів навчання**: знати і розуміти роль та обов'язки парамедика в системі екстреної медичної допомоги; знати й розуміти анатомію, фізіологію та інші фундаментальні медичні науки, що лежать в основі спеціалізації «Екстрена медицина», на рівні, необхідному для досягнення інших результатів освітньої програми; здійснювати оцінку безпеки місця події, демонструвати забезпечення безпеки персоналу та пацієнта, застосування табельних засобів індивідуального захисту; знати й розуміти доцільне застосування сукупності навичок (умінь), медичних засобів, втручань і дій для забезпечення пацієнту/клієнту гідного ставлення, приватності/інтимності, конфіденційності, захисту його прав, фізичних, психологічних і духовних потреб на засадах транскультурального підходу, толерантної та неосудної поведінки; знати й розуміти принципи інфекційної безпеки, збереження здоров'я під час здійснення догляду, виконання маніпуляцій і процедур під час переміщення та транспортування постраждалого/пацієнта; знати групову належність затверджених лікарських засобів, особливості їх фармакокінетики та фармакодинаміки, способи введення, дозування, показання, протипоказання, взаємодію між собою, побічні ефекти, передозування та способи їх усунення, зокрема наркотиків; з абсолютною точністю продемонструвати методики введення лікарських засобів внутрішньом'язово, підшкірно, внутрішньошкірно, довенно (у периферичні і центральні вени), внутрішньокістково; продемонструвати здатність використовувати належні комунікативні навички та поведінку з пацієнтом, його родиною, колегами та персоналом медичних закладів, зокрема однією з поширених європейських мов; провести первинне обстеження пацієнтів різних вікових груп, оцінити ступінь виявлених порушень, визначити потребу в

проведенні екстрених рятувальних заходів; продемонструвати ефективно забезпечення прохідності дихальних шляхів у пацієнтів різних вікових груп із застосуванням інструментальних технік, зокрема інтубацію з оксигенацією, ручною та апаратною вентиляцією, а також хірургічне забезпечення прохідності дихальних шляхів; описати ранні ознаки загрози раптової зупинки серця (раптової зупинки кровообігу – РЗК), вказати належні кроки для лікування РЗК та продемонструвати серцево-легеневу реанімацію (на симульованому пацієнті) в дорослих відповідно до сучасних міжнародних стандартів; розпізнати РЗК у дітей, вказати належні кроки для його лікування та продемонструвати серцево-легеневу реанімацію (на симульованому пацієнті) відповідно до сучасних міжнародних стандартів; визначити критичні порушення серцевого ритму (статичні зображення та динамічні ритми на моніторі) та вказати алгоритм подальших лікувальних дій (Стандарт, 2018).

Освітній процес із підготовки парамедиків базується на основі принципів симуляційного навчання, під час якого передбачено реалізацію сценаріїв невідкладних станів із використанням симульованих пацієнтів, манекенів, муляжів. У межах реалізації українсько-швейцарського проекту «Розвиток медичної освіти в Україні» в інституті створено навчально-тренінговий центр, який містить лабораторії: клінічних навичок у сімейній медицині, клінічних навичок у фізіотерапії, симуляційної медицини, клінічних навичок, невідкладних станів дітей і підлітків, невідкладних станів дорослих, маніпуляційних технологій, комп'ютерних технологій, кімнати брифінгу, асистентську, де здобувачі вищої освіти за ОП «Екстрена медицина» під керівництвом викладачів, які переважно є спеціалістами-практиками, зокрема, з медицини невідкладних станів, проводять інтерактивне симуляційне навчання, набувають базових теоретичних знань, клінічного досвіду роботи в команді із симульованим пацієнтом, відпрацьовують окремі практичні навички (Лермонтова, 2018: 194).

Атестація випускників, що навчаються за ОП «Екстрена медицина», проводиться двома етапами:

– атестаційний екзамен, який проводиться у формі стандартизованого тестового (ліцензійного, інтегрованого) іспиту «Крок Б»;

– практично-орієнтований екзамен, а саме «Клінічне медсестринство» (у внутрішній медицині, хірургії, педіатрії), «Невідкладна медична допомога на догоспітальному етапі» (у внутрішній медицині, хірургії, педіатрії, травмах, неврології, психіатрії, наркології, за інфекційних захворюю-

вань з основами епідеміології, під час військово-медичної допомоги та медицини надзвичайних ситуацій). Атестація завершується видачею документа встановленого зразка про присудження ступеня бакалавр із наданням кваліфікації бакалавр медсестринства (Стандарт, 2018).

Висновки. Освітньо-професійна програма для підготовки парамедиків, розроблена в Житомирському медичному інституті ЖОР, увібрала в себе найкращий світовий і вітчизняний досвід рятувальної медицини, її реалізація здатна забезпечити високоякісну підготовку здобувачів вищої освіти за спеціалізацією «Екстрена медицина», що приведе до суттєвого зниження смертності хворих і постраждалих у невідкладному стані на догоспітальному і ранньому госпітальному етапах.

На думку авторів, до сильних сторін цієї ОПП можна віднести:

– академічну автономію Житомирського медичного інституту ЖОР, у стінах якого здобувачі вищої освіти мають змогу отримати повний спектр необхідних знань і навичок;

– актуальність, що визначається сучасними тенденціями ринку праці;

– обґрунтований підбір освітніх компонент, який забезпечує здобувачам отримання максимально повного комплексу необхідних компетентностей і soft skills;

– співпрацю з роботодавцями, стейкхолдерами, яка надає можливості практичної підготовки здобувачів вищої освіти, максимально наближеної до реальних умов їхньої майбутньої професійної діяльності;

– поєднання традиційних та інноваційних освітніх технологій, навчальної та дослідницької роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лермонтова Ю. О. Зарубіжний досвід державного управління екстреною медичною допомогою в надзвичайних ситуаціях. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 4 (15). С. 191–198.
2. Корда М. М., Гудима А. А., Шульгай А. Г., Запорожан С. Й. Освітньо-професійна програма та технологія підготовки парамедиків у Тернопільському національному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. *Матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Інновації у вищій медичній та фармацевтичній освіті України*. ISSN 181-2751. Медична освіта. 2019. № 3. С. 6–13.
3. Карпінська Т. Г., Мірус О. Л., Фірман В. М., Абашина Н. М. Формування та особливості державної служби медицини катастроф України та США. *Вісник ЛДУ БЖД № 7. Техногенна та екологічна безпека*. 2017. С. 183–188.
4. Махновська І. Р., Круковська І. М. Реалізація освітньої програми – запорука успіху підготовки компетентного фахівця лабораторної діагностики. *Професійна підготовка фахівців в умовах неперервної освіти: креативний підхід*. 2017. С. 50–58.
5. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 223 «Медсестринство» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/223-medsestrinstvo-bakalavr.pdf> (дата звернення: 26.04.2021).
6. Наказ № 918 «Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Вип. 78 «Охорона здоров'я»». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0918282-17#Text> (дата звернення: 27.04.2021).

REFERENCES

1. Liermontova Yu. O. Zarubizhnyi dosvid derzhavnoho upravlinnia ekstrenoiu medychnoiu dopomohoiu v nadzvychainykh sytuatsiiakh. [Foreign experience of state management of emergency medical care in emergencies]. Public administration and local self-government. 2018. Vyp. 4 (15). P. 191–198 [in Ukrainian].
2. Korda M. M., Hudyma A. A., Shulhai A. H., Zaporozhan S. Y. Osvitno-profesiina prohrama ta tekhnolohiia pidhotovky paramedykiv u Ternopil'skomu natsionalnomu medychnomu universyteti imeni I. Ya. Horbachevskoho MOZ Ukrainy. [Educational and professional program and technology of training paramedics at Ternopil National Medical University named after I. Gorbachevsky of the Ministry of Health of Ukraine]. Proceedings of the XVI All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation “Innovations in higher medical and pharmaceutical education of Ukraine”. ISSN 181-2751. Medical education. 2019. № 3. P. 6–13 [in Ukrainian].
3. Karpinska T. H., Mirus O. L., Firman V. M., Abashyna N. M. Formuvannia ta osoblyvosti derzhavnoi sluzhby medytsyny katastrof Ukrainy ta SShA. [Formation and features of the state service of disaster medicine of Ukraine and the USA]. Bulletin of LSU BJD №7. Man-caused and ecological safety. 2017. P. 183–188 [in Ukrainian].
4. Makhnovska I. R., Krukovska I. M. Realizatsiia osvitnoi prohramy – zaporuka uspikhu pidhotovky kompetentnisnogo fakhivtsia laboratornoi diahnostryky. [Implementation of the educational program is the key to the success of training a competent specialist in laboratory diagnostics]. 2017. P. 50–58 [in Ukrainian].
5. Standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 223 “Medsestrynstvo” dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity [Standard of higher education in specialty 223 “Nursing” for the first (bachelor’s) level of higher education] URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/223-medsestrinstvo-bakalavr.pdf> [in Ukrainian].
6. Nakaz № 918 “Pro vnesennia zmin do Dovidnyka kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv. Vyp. 78 “Okhorona zdorovia”” [Order № 918 “On Amendments to the Handbook of Qualification Characteristics of Workers’ Professions”. Issue 78 “Health Care”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0918282-17#Text> (дата звернення: 27.04.2021) [in Ukrainian].